

Til haveejere i Halsnæs

Luk naturen ind og slip din have fri

Danmarks
Naturfrednings
forening

Lad naturen flytte ind på din matrikel

Halsnæs er præget af en varieret og attraktiv natur, som både tiltrækker besøgende og får flere til at bosætte sig permanent i området. Kommunen har en blandet befolkning af fastboende og feriegæster, men fælles for os alle er glæden ved de naturskønne omgivelser. Uanset hvor man bor, er der kort afstand til fjord eller hav, og området byder på et bredt udvalg af naturtyper.

I Halsnæs finder man blandt andet strandenge, enge, moser, hede, tørre overdrev, egekrat og fyrreskov. Disse naturtyper rummer både næringsrige og næringsfattige jorde, vådområder, sandjord og muldjord, hvilket skaber gode betingelser for et rigt plante- og dyreliv, herunder flere beskyttede arter.

Giv naturen plads igen – styrk biodiversiteten i din have

Biodiversiteten er i dag under pres både lokalt og globalt, hvilket har betydning for naturens robusthed og evne til at modstå forandringer. Mange arter og naturtyper er truet af blandt andet intensiv arealanvendelse, ensartede haver og mangel på levesteder for de vilde dyr.

Som haveejer har du mulighed for at gøre en forskel ved at give naturen mere plads og skabe bedre vilkår for planter, insekter og dyr. Selv små tiltag i private haver kan bidrage til at styrke den lokale biodiversitet og bevare de naturrene omgivelser, som Halsnæs er kendt for.

Sådan kommer du i gang med en naturgrund

Som haveejer kan du bidrage til at styrke biodiversiteten ved at lade dele af din have udvikle sig mere naturligt. Her er nogle konkrete råd til, hvordan du kan komme i gang:

- Observer din grund: Start med at vurdere, hvilke naturtyper og jordbundsforhold der findes på din matrikel. Er der fugtige områder, tørre partier, sandjord eller muldjord? Kig også på, hvilke planter og dyr, der allerede findes i haven.
- Bevar eksisterende natur: Har du gamle træer, krat, stenbunker eller naturlige vandhuller så lad dem blive. De udgør vigtige levesteder for mange arter.
- Skab variation: Indret haven med forskellige zoner – fx vilde blomsterbede, græs, buske og små vandmiljøer. Variation i beplantning og terræn giver flere levesteder.
- Undgå pesticider og gødning: Begræns brugen af kemiske midler for at beskytte insekter, fugle og planter.
- Lad dele af haven være urørt: Lad græsset gro, undlad at fjerne visne blade og grene, og giv plads til naturlig udvikling.
- Hvis du vil gøre noget godt for de vilde dyr, skal du indhegne din have med naturligt hegn, som dyrene kan passere.

Ved at tage udgangspunkt i din grunds naturlige forudsætninger og give plads til vilde planter og dyr, kan du skabe en have, der både er smuk og bidrager til at styrke biodiversiteten i Halsnæs.

Luk naturen ind din have!

Drop helt brugen af gift i din have, så du ikke forurener vores grundvand. Glæd dig over, at du får flere vilde blomster og med dem mange smukke insekter og regnorme, der omdanner dit haveaffald til den lækreste muld. Du vil også hurtigt opdage, at du får mange nye sommerfugle, som du måske ikke har haft før og i denne folder kan du f. eks læse, hvilke planter du skal have, for at invitere din yndlingssommerfugl ind i din have.

Det er bare at gå i gang!

"Ukrudt er også blomster, når man først lærer dem at kende" citat Peter Plys.

Hvad skal jeg dyrke i min have?

Vælg som hovedregel det, der hører til i Danmark, så hjælper du også biodiversiteten.

Der er mange hjemmehørende smukke vilde blomster, du kan købe som frøblandinger og så i din have: F.eks. almindelig røllike, liden klokke, alm. knopurt, gul snerre, blåhat, hvid okseøj, kællingetand, dagpragtstjerne, blæresmælde, rejnfan, tjærenellike, musevikke, rødkløver, almindelig merian m.m.

Du kan også indsamle frø fra de blomster, der vokser vildt i dit område og smide dem der, hvor du godt vil have dem til at vokse. Du skal lige være opmærksom på, hvilken jord du har i din have. Er den næringsrig, eller næringsfattig, og hvilke blomster vil så trives og formere sig hos dig?

Der er også både hjemmehørende buske og træer, som vores insekter og sommerfugle er vilde med: Tørst, tjørn, hyld, eg, dunet gedeblad, hassel, elm, ene, hæg (bare ikke glansbladet hæg, den er invasiv). En plante som vedbend/efeu vil også være et festmåltid for bier og andre insekter, der stadig søger føde i eftersommeren, hvor de endelig blomstrer.

Hvis du sørger for, at der er blomster, frugt og bær i din have fra tidligt forår til ind i efteråret, vil du få besøg af et utal af både insekter og fugle.

Ikke hjemmehørende stauder, grøntsager og krydderurter kan du dyrke i krukker eller højbede, så de ikke tager plads fra naturen.

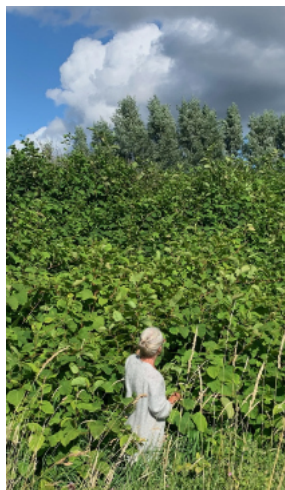

Hvad skal jeg IKKE dyrke i min have?

Canadisk og sildig gyldenris er indført af lodsejere, som har ønsket dem i deres haver, men desværre danner de monotone bestande via underjordiske udløbere, der udsender et stof, så stort set al anden vegetation bliver udryddet. Og de holder sig ikke på egen matrikel. Om efteråret sender de gavmildt frø til naboer både til højre og venstre, så de efterhånden udkonkurrerer de hjemmehørende planter, som vores insekter lever af. De er meget dekorative, langtidsholdbare og er fine i buketter, så pluk dem endelig til dine vaser, når du ser dem, men smid dem på småt brændbart, når de visner og hiv dem op med rod så snart du ser dem i din have, efter tre år skulle de være næsten væk.

De er invasive, så du må også gerne hive dem op, når du ser dem rundt omkring i Halsnæs langs veje og i grøfter, der er nok at tage af. Nogle steder er de næsten blevet marker.

Japansk pileurt er som navnet siger indført fra østen. Stænglerne er tykke, hule og ligner bambus. Den er som gyldenris faktisk en imponerende plante, men den er et rent helvede at få i sin have. Den bliver meget hurtigt 4 m. høj og skygger alt andet til døde. Den vokser op gennem 1 m. tyk beton og klarer nemt at trænge igennem asfalt. I England kan du ikke sælge dit hus, hvis du har pileurt i din have.

Det værste er, at den nærmest er umulig at komme af med.

Du bekæmper den ved ihærdigt at fjerne den, når den kommer op igen, igen, igen. Og hvis du ikke får samlet ALLE små dele af planten sammen og brændt dem, slår de rod og kommer igen. Bare et par cm. af planten skyder hurtigt op igen, så du kan starte forfra. Du kan også komme tykt sort plastik på området, hvor de vokser og lægge fliser, eller noget andet tungt i kanten. Efter to år, hvor du kan risikere, at de bare løfter det sorte plastik, eller finder vej ud under det, kan du være heldig at få bugt med dem. Vi har endnu kun hanplanter i Danmark, så de breder sig via rødderne og ikke ved frøspredning.

De er både invasive, destruktive og aggressive og vi skal have dem udryddet. I Halsnæs har vi dem i store områder tæt ved vores fjorde og kyster, hvor de også elsker at være. Desværre er de gået helt amok og det er blevet en umulig opgave for kommunen, at udrydde dem uden vores hjælp.

Gyvel er en gammel hjemmehørende busk, som med tiden har udviklet sig til en større, kraftigere udgave af den oprindelige. Nu er den ved at blive et problem i Halsnæs, fordi dens utallige frø spredt sig, når dens giftige bælgfrugter åbner sig i sensommeren. Mange steder er de nærmest blevet til en gyvelskov. Den er vist nok på kanten til at blive udnævnt som invasiv. Hold skarpt øje med den i din have og udryd den helst.

Kæmpe bjørneklo er også invasiv, men det ved du nok godt. Den skal du fjerne i din egen have, og hvis du ser den i Halsnæs, skal du ringe til kommunen og indberette hvor den står, så den kan blive fjernet.

Gør noget for biodiversiteten

Robotplæneklipperen har vundet indpas på mange matrikler efterhånden. Den efterlader en tæt klippet græsplæne og mindsker havens biodiversitet, så den kan sammenlignes med en grøn ørken, fordi insekterne ikke kan lande på det korte græs. Vilde blomster og urter får aldrig en mulighed for at blomstre og være føde for bier, insekter og sommerfugle. Robotten fremmer primært en ensidig græsplæne uden plads til det vilde dyreliv. Den er tilmed en alvorlig fjende for pindsvin og andre smådyr. Når pindsvinet føler sig truet, ruller det sig sammen og "fryser" i stedet for at flygte.

Hvis du afskaffer robotklipperen og græsslåmaskinen og i stedet vælger at lade naturen flytte ind på din matrikel, behøver du kun at slå din græsplæne to gange om året. Første gang tidligt om foråret i april/maj og sidste gang i september/oktober. Du skal huske at rive afklippet sammen, så jordbunden kan få lys og luft, og det ikke komposterer og bliver til næringsrig jord. Du kan også vælge at holde nogle stier, eller et område slået, så der f.eks. er mulighed for at spille fodbold.

Anlæg en kompostbunke

Find et hjørne i din have, hvor du lægger alt dit afklip og dine visne blade og anlæg en kompostbunke. Insekter og regnorme vil omdanne dit affald til muld, du slipper for at bruge el/eller benzin og tid på at køre på genbrugsstationen. Du vil blive overrasket over, hvor hurtigt regn og vilde dyr får omdannet affaldet til lækker jord. Så skal du aldrig mere købe jord i plastsække, men bliver selvforsynende og kan bruge din egen jord til dine potter og højbede.

Hvis du får blod på tanden til at gøre mere for biodiversiteten

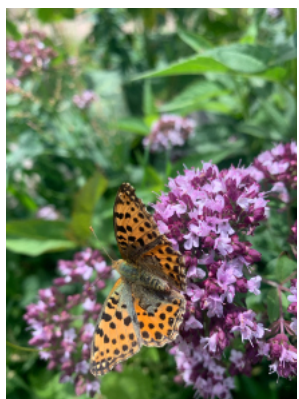
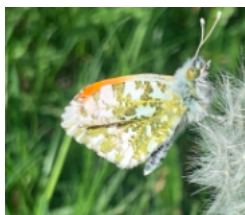
- Kan du bygge et stendige, eller samle nogle sten i en bunke, så vil du invitere flere dyr til at flytte ind hos dig. Frøer, tudser og markfirben f.eks.
- Eller, du kan lave et kvashegn til større afklippede grene, så du ikke mere skal køre dem væk. De vil så blive levesteder for mange insekter og smådyr. Hvis du anlægger et kvashegn rundt om din have, skal du huske at lave nogle huller, hvor der ikke er hegn, så det hele ikke futter af, hvis du skulle være så uheldig, at det skulle brænde.
- Hvis du får lyst til at lave en havedam eller anlægge et vådt område, vil du kunne høre frøerne kvække om foråret, når de kalder til familieførøgelse. Du kan også bare glæde dig over, hvor hurtigt dit vandhul vrirler med insekter og smådyr.

Vil du have besøg af din yndlingssommerfugl?

Hvis du vil tiltrække ...

- Almindelig blåfugl, skovblåfugl, sortplettet blåfugl, dværgblåfugl, argusblåfugl, foranderlig blåfugl kan du så/plante: Almindelig kællingetand, almindelig merian, harekløver, musevikke, vedbend, kattehale.
- Hvid admiral: almindelig gedeblad/ velduftende vild kaprifolie.
- Engrandøje, skovrandøje, græsråndøje: almindeligt hundegræs, fløjlsgræs, fåresvingel.
- Kejserkåbe: vilde violer, almindelig stedmoderblomst
- Aurora: løgkarse, judaspenge
- Admiral, dagpåfugleøje, nældens takvinge: brændenælde
- Tidselsommerfugl: slangehoved

Hvis du har mange forskellige sommerfuglearter i din have, er det et tegn på, at naturen generelt har det godt. De forskellige sommerfuglearter har brug for specielle værts- og nektarplanter, derfor er det vigtigt, at vi genskaber mangfoldige levesteder til dem. Brændenælder er vigtige for admiral, dagpåfugleøje, tidselsommerfugl og nældens takvinge, selvom de ikke altid er så velkomne i vores haver, er de vigtige for biodiversiteten.

Aktivitetskalender for din naturgrund

Januar til marts:

Riv din grund godt igennem og fjern størstedelen af viscent græs, blade og kviste, for at fjerne næring og give solens stråler mulighed for at komme ned til jorden.

Det er også nu du skal anlægge din kompostbunke. Husk ikke at fjerne alle dine kvasbunker, men efterlad nogle, så smådyr og insekter har overvintringsmuligheder. Måske har et pindsvin valgt at flytte ind i en af dine bunker og det skal ikke vækkes nu. Det er for tidligt, for de falder ikke i søvn igen.

April til maj:

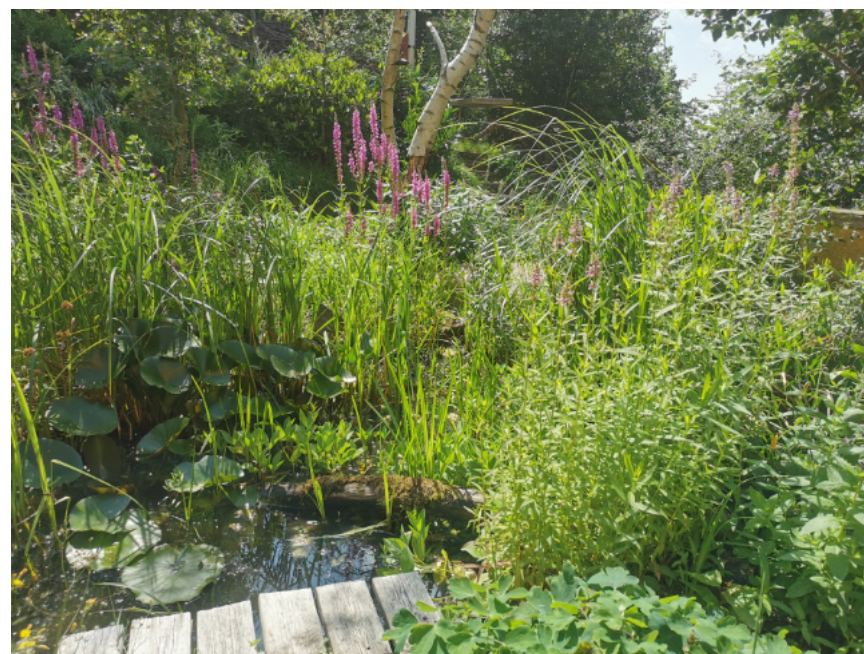
Nu skal du slå dine græsarealer første gang, hvis din grund ikke i forvejen er næringsfattig. Det bedste er at bruge en le, næstbedst en græstrimmer, eller krattrydder. Hold øje med om der er fremspirede vilde planter, som du gerne vil beholde. Så skal de måske flyttes eller i hvert fald markeres. Husk at det du slår skal fjernes. Hold øje med om du har gyvel, gyldenris eller japansk pileurt, så skal du nemlig fjerne dem.

Juni til august:

Slap af og nyd din naturgrund og de forskellige sommerfuglearter. I begyndelsen af juni har du sikkert aurora sommerfuglehanner, der lyser op med deres orange farver på vingekanten. Måske skal du slå gang arealer/stier, hvor græsset er blevet højt og smide afklippet på kompostbunken. Og hvis du havde invasive planter i april/maj, skal du sikkert fjerne dem igen nu – i hvert fald hvis du har japansk pileurt. Gyldenrisen skal helst op med rode inden Sct. Hans og har du overset dem i juli, er det sidste chance i slutningen af august, hvor de begynder at sprede frø.

September til oktober:

Græs og urtearealer skal slås. Hvis du har planter, du ikke vil have, skal de væk inden de spreder frø. F. eks er det nu gyvelbuskes bælgfrugter bliver mørke/sorte og snart vil smide frø. Hvis du modsat vil have flere af en bestemt vild plante, skal du samle frøene, så du kan smide dem, hvor du vil have de skal komme op til foråret. Du kan også vente med at slå græsset, der hvor de er. Musevikke har f. eks små bælg med frø og kan godt blomstre til ind i oktober. Og hvis du er den uheldige ejer af japansk pileurt, er de nok i gang med at skyde igen. Og så er det væk med dem igen, igen, igen.

Og så starter det hele heldigvis forfra igen til foråret ...

Nogle grundbegreber

Beskyttede arter: Mange dyr og planter er i risiko for at blive udryddet. Derfor er de fredede eller beskyttede af forskellige lovgivninger. Beskyttelsen betyder, at dyrene ikke må samles ind eller slås ihjel, og at planterne ikke må fjernes fra de steder de gror på.

Biodiversitet: Er et overordnet begreb, der favner den brede mangfoldighed af liv i alle jordens naturtyper og levesteder fra gener og arter til hele økosystemer som f. eks skove og koralrev. Biodiversiteten er i krise globalt og i Danmark pga. arealanvendelse, næringsstofbelastning og pladsmangel. Vi er afhængige af de "økosystemtjenester" som naturen leverer gratis. Danmark er et af de EU lande, der passer dårligst på naturen. Mange af vores arter er truede. Haveejere kan øge biodiversiteten ved at lade haven gro vildt.

Hjemmehørende planter: Er de planter som naturligt indvandrede efter den seneste istid. De har tilpasset sig klimaet og vores jordbundsforhold. De hjemmehørende arter danner fødegrundlag og levested for fugle og insekter. Sommerfugle har helt bestemte planter de lægger deres æg på, når larverne udklækkes lever de af planten. Udryddes planten uddør sommerfuglearten også.

Intensiv arealanvendelse: Er når der på et stort areal, kun dyrkes den samme afgrøde. F. eks har vi i Halsnæs haft mange store juletræsplantager. Den økologiske balance kan ikke opretholdes med den ensartede afgrøde. Man bliver nødt til at gøde og sprøjte og det naturlige dyreliv udryddes.

Invasive planter: Er planter, der utilsigtet eller bevidst er blevet indført til et geografisk område, hvor de ikke hører til. Her stortrives de og formår at formere og sprede sig så aggressivt og effektivt, at de ofte udrydder de planter, der oprindeligt voksede i området. Derfor er det vigtigt for biodiversiteten, at vi fjerner dem.

Kompostering: Den proces (mikroorganismer) der omdanner dit have- og køkkenaffald til næringsrig jord, kaldes for kompostering.

Monotone bestande: De områder hvor vegetationen eller dyrelivet udelukkende består af en eller ganske få arter. Denne ensartethed er dårlig for biodiversiteten.

Næringsrig/næringsfattig jord: Nogle planter kræver næringsrig jord for at vokse. Roser f. eks skal have rosenjord. Når vi siger, at vi har muldrig jord, mener vi normalt, at det er en jord med højt indhold af organisk materiale. Hvis din jord er fuld af regnorme, har en løs tekstur og er mørk i farven ved du, at din jord indeholder masser af organisk materiale. Den er altså næringsrig. Andre planter, specielt vilde kræver næringsfattig jord. Det er derfor du skal fjerne det græs du river væk, ellers bliver det omdannet til næring, når det formolder. Næringsfattig jord er lys, sandet eller stenet og holder ikke godt på vandet og den har et lavt indhold af organisk materiale. Men vilde planter trives rigtig godt her.

Pesticider: Er en bestemt gruppe bekæmpelsesmidler der bruges til at beskytte planter mod ukrudt, skadedyr og sygdomme i landbrug og haver. F. eks Roundup. Desværre dræber de insekter, planter og svampe. Nogle af dem er hormonforstyrrende eller skadelige for hjernens udvikling og de er fundet i over halvdelen af vores drikkevandsboringer. De udgør således en risiko for vores grundvand, miljøet og vores sundhed. Pesticider anvendes i konventionelt landbrug.

Værtsplante: Sommerfugle har bestemte værtsplanter, hvor de lægger deres æg og senere tjener de også som føde for larverne. Mange sommerfugle er kræsnere og kræver specifikke planter for at overleve.

Plantebander i Halsnæs

Vi er nogle frivillige plantebander, der prøver at udrydde de invasive planter. Måske kan du samle folk til en plantebande i dit eget lokalområde, så I kan hjælpe hinanden med at få de invasive planter fjernet og de hjemmehørende får bedre vilkår i Halsnæs.

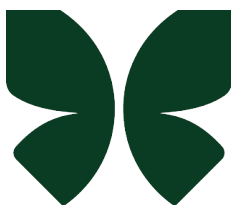
Send os en mail, hvis du er interesseret i at være med eller måske selv at lave en plantebande i dit lokalområde. Mail til: halsnaes@dn.dk

Luk naturen ind - og slip din have fri

Halsnæs, forår 2026

Foto:

Susan Holvøe, Hanne Andersen, Rie Birk Lauridsen,
Henrik Rødgaard, Lenni Gottlieb

DN
Halsnæs

